

Tweede Wereldoorlog



Tijdvak	Moderne tijd
Wat ga je doen?	Een stripverhaal maken geïnspireerd op het verhaal van vlieger Koos Roos.
Voor wie?	Bovenbouw

ONDERZOEKEN

Achtergrondinformatie:

Het begin van de oorlog

Op 1 september 1939 begon de Tweede Wereldoorlog met de Duitse invasie in Polen. Nederland raakte pas later in oorlog met Duitsland. Op 10 mei 1940 viel Duitsland tegelijkertijd Nederland, Luxemburg en België binnen. Duitsland viel Nederland op verschillende manieren en plekken aan: op de grond vanuit het Oosten (zie de slag om de Grebbeberg), vanuit de lucht door luchtlandingstroepen in Den Haag en Rotterdam (zie de slag om Den Haag en de strijd om de Maasbruggen in Rotterdam). De Duitsers probeerden ook de bruggen over de Maas bij Rotterdam in handen te krijgen. Dit was strategisch heel belangrijk: als ze deze in handen hadden, konden ze de rest van Nederland binnendringen. Om dit te voorkomen voerde de Nederlandse luchtmacht bombardementen uit op deze bruggen. Op 14 mei capituleerde Nederland na het bombardement op Rotterdam.

De Tweede Wereldoorlog in de Haarlemmermeer

Schiphol werd op 10 mei door de Duitsers gebombardeerd. Even voor 4.00 uur 's nachts krijgen de piloten van de op Schiphol gestationeerde de 2e JaVA. (Jachtvliegafdeling) de opdracht "Onmiddellijk opstijgen en aanvallen".

Om 3.58 uur vallen de Duitsers de luchthaven aan. Tijdens dit bombardement starten negen Fokker D-21's. Een van deze vliegtuigen (Fokker, nummer 225) weet spoedig een Duitse vliegtuig (Junkers 88) neer te schieten. In verband met de enorme puinhoop op Schiphol wijkt dit Nederlandse vliegtuig uit naar het vliegpark Ruigenhoek vlakbij Noordwijk. Als hij daar om 4.15 landt, vindt hij daar alles in diepe rust. Niemand weet nog dat het oorlog is....

Op dat moment vliegt Fokker nummer 239. Na de eerste vlucht boven Schiphol wordt ook dit vliegtuig naar Ruigenhoek gestuurd. Van daar wordt door 5 Fokker D-21's een patrouille gevlogen. Men keert na deze vlucht terug naar Schiphol. De Fokker 239 wordt voor een escorte van enkele T-5 bommenwerpers naar vliegpark Waalhaven gevlogen. Tijdens deze actie wordt de 239 aangevallen door 3 Duitse vliegtuigen (Me-109's). Het Nederlandse vliegtuig weet nog te landen op Schiphol, maar heeft zoveel schade opgelopen dat deze niet meer mag vliegen.

In de loop van de eerste oorlogsdag (16.00 uur) wordt de 2e Java verplaatst naar hulpvliegveld Buiksloot, in Amsterdam-Noord. Op 11 mei ontvangt de 2e Java de opdracht tot escorte van enkele Nederlandse bommenwerpers die een bombardementsvlucht zouden ondernemen naar de Koningsbrug over de Maas in Rotterdam.

Deze brug was in handen gevallen van de Duitsers. De eerste patrouille start om 10.10 uur van Buiksloot. Om 10.14 uur wordt boven Schiphol contact gemaakt met twee Nederlandse T-5 bommenwerpers. Deze werpen om 10.28 uur de bommen af, maar misten het doel. Het lukt de Nederlanders niet om de strategische plekken, zoals Schiphol en Rotterdam, te heroveren en Nederland moet zich overgeven (capitulatie). Na de capitulatie bleef Schiphol in handen van de Duitsers. Zij gaven Schiphol een nieuwe naam 'Vliegerhorst'. Tijdens de oorlog probeerden de Geallieerden Schiphol voor de Duitsers uit te schakelen door de luchthaven te bombarderen. Het zwaarste bombardement was op 13 december 1943. Amerikaanse vliegtuigen gooien die dag bijna 1600 bommen. Schiphol lag bijna helemaal in puin waardoor de Duitsers gedwongen waren om het vliegveld te verlaten. Een paar maanden later vernietigen ze zelf de laatste overblijfselen van de luchthaven, zodat de Geallieerden Schiphol niet als uitvalsbasis zouden kunnen gebruiken. Na de Tweede Wereldoorlog werd Schiphol weer opgebouwd. Dit gebeurde in een razend tempo; op 8 juli 1945 landt op Schiphol alweer het eerste vliegtuig!



Verzet en onderduikers

Er kwam verzet tegen de Duitsers en de bezetting van Nederland. Het hoofdkwartier van de verzetsstrijders in Haarlemmermeer was de Olmenhorst. De geallieerden dropten 's nachts vanuit vliegtuigen wapens en deze werden in schuren van de Olmenhorst opgeslagen. Het verzet gebruikte de schuren ook als oefenruimte om te leren schieten. Naast deze type activiteiten, deelden het verzet ook groente en fruit van de Olmenhorst uit aan mensen die het nodig hadden, bijvoorbeeld tijdens de periode van de hongervinter. Het kan heel goed zijn dat dit fruit en deze groente terecht kwamen bij onderduikers.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben er naar schatting 3.600 mensen ondergedoken gezeten in de Haarlemmermeer. Joden, maar ook jonge mannen die weigerden gehoor te geven aan de oproep om voor de Duitsers te gaan werken. De bekendste onderduikadressen in Haarlemmermeer waren de boerderij van de familie Bogaard aan de Rijnlanderweg 1253 en het huisje van de familie Breijer aan de IJweg 1742, beide in Nieuw-Vennep. Vanaf het begin tot het najaar van 1943 heeft de familie Bogaard wel 150 mensen verborgen gehouden. Helaas zijn sommigen door een inval ontdekt door de Duitsers. In het Breijershuisje werden er ondanks zeven invallen geen enkele onderduiker ontdekt. Van beide huizen zijn maquettes gemaakt en die kun je zien in het CRASH Luchtoorlog- en Verzetsmuseum '40-'45.

Vlieger Koos Roos

Dit verhaal gaat over een van de piloten die als vlieger betrokken was bij de strijd om de Maasbruggen. Hij bestuurde een van de eenpersoonsjagers die de Nederlandse bommenwerpers begeleidden. De 34-jarige vlieger Koos Roos zat in de Fokker D-21 nr 229.

Op de terugweg van de bombardementsvlucht naar Rotterdam ging het mis. Boven de haven van Rotterdam werden de Nederlandse vliegtuigen ontdekt door een groep van ongeveer 12 Duitse bommenwerpers, die volgen in het type Messerschmitt. Deze Duitse gevechtsvliegtuigen zetten de achtervolging in. Koos Roos belandde in een vuurgevecht met drie van deze Duitse gevechtsvliegtuigen. Koos Roos overleefde dit vuurgevecht en schreef na afloop heel nauwkeurig op wat er allemaal in de lucht gebeurde. Het leest als een spannend avonturenverhaal, maar is echt gebeurd. Hij schreef:

"Hun achtervolging begon direct en zij schoten links en rechts grote gaten in mijn vleugel. Ik begreep dat hieraan geen ontkomen meer mogelijk was, immers de Messerschmitt (=type Duits gevechtsvliegtuig) is veel sneller dan de D21." Koos maakt zich klaar om met de parachute zijn vliegtuig te verlaten.

"Ik maakte mijn riemen los en stootte daarna de kap van mijn toestel af. De Vijanden waren toen al zo dicht achter mij, dat deze kap in het commandotoestel (= in het toestel van een van de Duitse achtervolgers) sloeg. Hierdoor werd één van mijn belagers uitgeschakeld. Mijn motor liep toen nog prima en ik kon mijn toestel optrekken naar een grote wolk, die ongeveer 500 meter boven mij was. Het bleek toen dat de D21 sneller kon stijgen dan de mij nog steeds twee achtervolgende vijandelijke machines.

In de wolk gekomen, dacht ik daar even op verhaal te kunnen komen. Maar toen ik er doorheen was, zag ik vlak voor mij één van die twee toestellen. Ik zag hem eerder dan hij mij en kon dus direct vuren. De piloot zakte in elkaar en het toestel stortte naar beneden. Hiermee was ook nummer twee uitgeschakeld. Nu moest nummer drie nog in de buurt zijn. Maar waar ik ook zocht, nergens kon ik een machine ontdekken. Ook zag ik niets meer van mijn collega's, waarop ik besloot naar mijn basis (het hulpvliegveld Buiksloot dichtbij Amsterdam) terug te keren.

Nu pas voelde ik hevige pijn in mijn rechterbeen en zag dat mijn kleding op verschillende plaatsen open-gescheurd was. Ik bevond mij toen op een hoogte van ongeveer 2000 meter. Boven het plaatsje Nieuwkoop in Zuid-Holland gekomen, zag ik plotseling links van mij een grote vuurbal. Ik dacht dat ik vanaf de grond werd beschoten. Dit bleek niet juist, het was een vijandelijk toestel dat mij van achter beschoot. Door het uiteenspatten van de granaat vlakbij mij, drongen de scherven in mijn achterhoofd en linkerschouder en raakte ik bewusteloos. Mijn toestel was nu stuurloos, waardoor ik uit het toestel ben geslingerd."

Koos Roos beschrijft hoe hij zijn rechterarm niet meer kon gebruiken, omdat die gebroken was. Vlak voordat hij de grond raakte, lukte het hem met zijn linkerhand de parachute te openen. Hij landde in een weiland dicht bij het plaatsje Nieuwkoop. Hij werd nog door de parachute meegetrokken over een aantal weilanden en sloten getrokken. Hij werd door een boer gevonden en heeft het allemaal overleefd.

Pas in 1993 werd de Fokker 229 bij Nieuwkoop opgegraven en geborgen. Bijna alle onderdelen zijn gevonden en weer in elkaar gezet. Het vliegtuig is te bewonderen in het CRASH Luchtoorlog- en Verzetsmuseum '40-'45.



Daarnaast is er ook een radiokamer in het museum. Tijdens de Tweede Wereldoorlog communiceerden zowel het vliegverkeer als het verzet in morsecodes, zodat de vijanden de berichten niet of moeilijk konden ontcijferen. Wil je dit zelf ook uitproberen? Dat kan bij het Crash museum of met het digitale materiaal dat bij deze lesbrief zit.



Twee Fokker D.21 jagers escorteren een Fokker T-V luchtkruiser



Een detailopname van de propeller van van Roos' toestel; Inslag van een 20 mm granaat

Onderzoek:

Ga op het internet /boek/ lesblad op zoek naar informatie en afbeeldingen over de vliegtuigen Fokker D21 en MesserSchnitt.

Tip! Je kan het vliegtuig van Koos Roos ook in het echt zien in het CRASH Luchtoorlog- en Verzetsmuseum '40-'45.

Onderzoeksvragen:

- Welke plaatsen in Nederland werden door de Duitsers aangevallen en waarom juist deze plekken?
- Wat gebeurde er met Schiphol aan het begin, tijdens en aan het einde van de Tweede Wereldoorlog?
- Op welke twee bekende plekken werd er in Haarlemmermeer ondergedoken?
- Waarom zijn dat bekende plekken geworden?
- Waar werd de Olmenhorst tijdens de Tweede Wereldoorlog voor gebruikt?
- Wie was Koos Roos en waarom is hij zo bekend geworden?



MAKEN

Opdracht

'Maak een stripverhaal geïnspireerd op het verhaal van vlieger Koos Roos.'

Wat ga je doen?

Je gaat het verhaal van Koos Roos lezen en daarna een stripverhaal maken van het vuurgevecht dat Koos Roos beschrijft.

Kijk bij INFORMATIE & TIPS voor werkbladen, filmpjes en leuke websites.

Stappenplan - Stripverhaal maken

Stap 1

Lees het verhaal van Koos Roos:

Stap 2

Probeer het verhaal van Koos Roos in je hoofd voor te stellen.

Stap 3

Pak papier, pen of potlood.

Stap 4

Verdeel zijn verhaal over verschillende tekeningen: maak eerst een schets.

Je mag er natuurlijk denkwoolkjes bij tekenen van Koos Roos' gedachten.

Stap 5

Maak het stripverhaal af.

Presenteren

Maak een tentoonstelling van de stripverhalen of verzamel alle stripverhalen in één groot boek.



VOORBEREIDING DOOR DE LEERKRACHT

Material

Zelf toevoegen:

- papier
- pen
- potloden

TIJDSDUUR +/- 60 minuten



INFORMATIE & TIPS

Duitsland viel Nederland op verschillende manieren en plekken aan:

- op de grond vanuit het Oosten:

Slag om de Grebbeberg - Wikipedia

https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_om_de_Grebbeberg

- vanuit de lucht door luchtlandingstroepen in Den Haag en Rotterdam:

Slag om Den Haag - Wikipedia

https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_om_Den_Haag

Strijd om de Maasbruggen in Rotterdam - Wikipedia

https://nl.wikipedia.org/wiki/Strijd_om_de_Maasbruggen_in_Rotterdam

BOEKEN | in erfgoedautomaat

Toen het oorlog was: 1939-1945

Groot, Annemiek de, 2024, Gottmer

DIGITAAL LESMATERIAAL

Spannende doetip: morsecode leren!

<https://www.heutinkvoorthuis.nl/nl/spannende-doetip-morsecode-leren/news/435/>

Morsecode - Onderwijs van Morgen

<https://www.onderwijsvanmorgen.nl/po/morsecode/>

FILMPJES

13 in de oorlog | Schooltv

<https://schooltv.nl/programma/13-in-de-oorlog/afleveringen>

13 in de oorlog neemt je mee terug naar de Tweede Wereldoorlog en vertelt wat er allemaal gebeurde en hoe het is om tijdens de oorlog op te groeien. Kan jij het je voorstellen? Schooltv raadt deze serie aan vanaf groep 8.

crash40-45.nl MorseSeinen

crash40-45.nl/wp-content/uploads/2018/05/MorseSeinen-1.mp4?id=0

Bronnen

Bronvermelding tekst: [Schiphol.nl/nl/jij-en-schiphol/geschiedenis-schiphol/](https://www.schiphol.nl/nl/jij-en-schiphol/geschiedenis-schiphol/) | [Crash40-45.nl](https://www.crash40-45.nl/) | [onh.nl](https://www.onh.nl/) | [Haarlemermeergemeente.nl](https://www.haarlemermeergemeente.nl/)

Afbeeldingen: [Crash40-45.nl](https://www.crash40-45.nl/) | [Pixabay.com](https://www.pixabay.com/)

